

СІЛКОВА

*Анастасія Олександрівна
nastyasilkova@gmail.com*

УДК 343.28/.29

**КОМПАРАТИВІСТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗВІЛЬНЕННЯ
НЕПОВНОЛІТНІХ ВІД ПОКАРАННЯ ТА ЙОГО ВІДБУВАННЯ****THE COMPARATIVE BASES OF RESEARCH DISCHARGE JUVENILES
FROM PUNISHMENT AND FROM SERVING IT***аспірант кафедри
кримінального права
Національної академії
внутрішніх справ, юрист,
ТОВ «Юридична фірма
«ІНПРАКСІ»*

У статті визначено сутність та значення компаративістичного методу дослідження звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування. Проаналізовано правила та етапи компаративістичного дослідження та сформовано методiku порівняльно-правового дослідження звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування, на основі застосування якої виокремлено різновиди звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування, які не передбачені кримінальним правом України, та визначено їх кримінально-правовий зміст.

В статье определена сущность и значение компаративистского метода исследования освобождения несовершеннолетних от наказания и его отбывания. Проанализированы правила и этапы компаративистского исследования и сформировано методiku сравнительно-правового исследования освобождения несовершеннолетних от наказания и его отбывания, на основе применения которой выделены разновидности освобождения несовершеннолетних от наказания и его отбывания, не предусмотренные уголовным правом Украины, и определено их уголовно-правовой смысл.

The essence and importance of comparative research method in case of discharge juveniles from punishment and from serving it were determined in the article. The rules and stages of research were analyzed as well as a research method of comparative legal studies of discharge juveniles from punishment and from serving it, on the basis of which varieties of discharge juveniles from punishment and from serving were distinguished, that are not covered by criminal law of Ukraine, and their criminal legal content was determined.

Ключові слова: порівняльно-правовий метод, компаративістське дослідження, звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування

Ключевые слова: сравнительно-правовой метод, компаративистское исследование, освобождение несовершеннолетних от наказания и его отбывания

Keywords: comparative legal method, comparative study, discharge juveniles from punishment and from serving it

ВСТУП

Станом на сьогоднішній день розвиток науки кримінального права все частіше відбувається шляхом досліджень із застосуванням компаративістичного методу. Умови глобальної інтеграції політичного, економічного та культурного простору сприяють взаємозбагаченню наукових доробків різних держав. У ст. 61 Керівних принципів ООН для запобігання злочинності серед неповнолітніх («Ер-Ріядських керівних принципів») визначено, що на національному, регіональному та міжнародному рівнях слід активізувати обмін інформацією, досвідом і знаннями, які були накопичені під час здійснення проєктів, програм, практичних заходів та ініціатив, пов'язаних із злочинністю серед молоді, запобіганням злочинності та правосуддям щодо неповнолітніх [1]. Як зазначає А.В. Савченко, необхідність активного

використання у процесі наукових пошуків порівняльно-правового методу продиктована не тільки часом, а й положеннями чинного кримінального законодавства України [16, 21].

Таким чином надзвичайної актуальності набуває дослідження звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування із застосуванням порівняльно-правового методу задля запозичення позитивного іноземного досвіду.

МЕТОЮ даної **РОБОТИ** є визначення сутності та значення компаративістичного методу дослідження звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування, формування методики порівняльно-правового дослідження звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування і на основі її застосування виокремлення різновидів звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування, які не

передбачені кримінальним правом України, та визначення їх кримінально-правового змісту.

РЕЗУЛЬТАТИ

У сучасній кримінально-правовій науці не приділялась достатня увага системному компаративістському дослідженню звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування. Відтак, вважаємо за доцільне спершу розкрити особливості порівняльно-правового методу.

В основі компаративістського дослідження лежить метод порівняння. У філософській літературі справедливо відзначається, що порівняння слід розглядати як іманентну сторону процесу пізнання, як один з основних логічних прийомів пізнання зовнішнього світу. Пізнання будь-якого предмета починається з того, що ми його відрізняємо від всіх інших предметів і встановлюємо його подібність з ними [17, 40].

Отже, порівняльно-правове дослідження, у тому числі й кримінальне, полягає у виявленні спільного у порівнюваних об'єктах, а з іншого боку – спрямоване на встановлення відмінностей у них.

Порівняльно-правовий метод виступає як один із конкретних способів застосування загальнонаукових методів при дослідженні правових явищ. Порівняльно-правовий метод багатифункціональний у тому сенсі, що він застосований і на теоретичному, і на емпіричному рівнях пізнання, йому притаманний оцінний підхід [17, 43-44].

Дослідження за допомогою порівняльно-правового методу можуть бути класифіковані за різними підставами, зокрема:

1) *Діахронне*, при якому об'єктом порівняння можуть бути правові системи та їхні компоненти, що існували в різні історичні часи, та *синхронне*, об'єктом порівняння у якому є правові системи, що існують в один історичний час.

2) Порівняння всередині однієї держави (найчастіше правових систем (законодавства) федеративних держав) називається *внутрішнє*, або *двох і більше правових систем іноземних держав – зовнішнє* порівняння. Таке зовнішнє порівняння може бути внутрішньо сімейним – у цьому разі досліджуються правові системи однієї правової сім'ї, чи міжсімейним.

3) Макро-, мікро- та інституціональне порівняння. Залежно від об'єктів порівняння може проводитися на різних рівнях:

- перший і найнижчий рівень – це порівняння правових норм (*мікропорівняння*);
- другий, середній рівень – це порівняння правових інститутів і галузей права (*інституціональне або галузеве порівняння*);
- третій, верхній рівень – це порівняння правових систем у цілому (*макропорівняння*), при якому акцент робиться не на конкретних проблемах і їх вирішенні, а на дослідженні методів поведінки з правовим матеріалом, процедурах вирішення спорів або ролі окремих елементів права. Наприклад, на макрорівні можна порівнювати різну законодавчу техніку, стиль кодифікації, способи тлумачення різних законодавчих актів, а також обговорювати правову роль прецедентів, значення методології для

розвитку права, методик підготовки судових рішень [12, 123].

4) Порівняльно-правове дослідження можна проводити двома способами: *нормативним* і *функціональним*.

Суть нормативного порівняння зводиться до встановлення тотожності понять і термінів, правових норм, інститутів, законодавчих актів різних правових систем. Іноді такий підхід трактується як формально-юридичний (догматичний) аналіз. При цьому, недоліки суто нормативного порівняння, як зазначає А.Х. Саїдов, є наступними: по-перше, зовні ідентичні юридичні терміни не завжди мають одне і те ж значення у різних правових системах; по-друге, ті ж самі правові норми та інститути можуть виконувати різні функції. Трапляється, що суспільні відносини в іноземному праві є предметом регулювання іншої галузі права або навіть регулюються несправовими засобами (наприклад, моральними або релігійними нормами) [17, 49]. По-третє, кожна правова система може мати специфічні правові інститути та категорії, аналоги яких відсутні в інших правових системах.

Недоліки нормативного порівняння змусили звернутися до так званого функціонального порівняння, запропонованого німецьким філософом М. Соломоном. Функціональне порівняння – це дослідження правових засобів та способів вирішення однакових соціальних і правових проблем у різних правових системах. Функціональне порівняння полягає спершу у формулюванні певної правової проблеми і вже потім пошуку правової норми або інституту, за допомогою яких проблема може бути вирішена, а не з визнання певних правових норм і інститутів в якості початкової точки для порівняння. Таке порівняння зводиться до пошуку аналогів вирішення власних правових проблем в іноземному праві.

При функціональному порівнянні правові інститути та норми вважаються порівнюваними, якщо вони вирішують подібну соціальну проблему, хоча і діаметрально протилежним чином.

Проте і функціональне порівняння не позбавлене недоліків, а саме: при функціональному порівнянні право може виявитися «розмитим» серед інших соціальних норм. Застосування функціонального порівняння вимагає від науковця феноменальних знань, тобто компаративіст «повинен бути одночасно соціологом, істориком права, антропологом і, зрозуміло, юристом, який знає сучасне право» [17, 52].

Таким чином, і функціональне, і нормативне порівняння мають право на існування. До того ж сучасний етап розвитку наукової думки потребує саме змішаного виду порівняння.

З урахуванням наведеного вище вважаємо за доцільне здійснювати зовнішнє міжсімейне синхронне порівняльно-правове дослідження звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування. При цьому таке компаративістське дослідження буде здійснене на інституціональному рівні із застосуванням як нормативного, так і функціонального способу порівняння.

Залежно від подібності кримінально-правового змісту різновидів звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування варто досліджувати різно-

види звільнення, передбачені кримінальним правом деяких зарубіжних держав, що подібні за своїм кримінально-правовим змістом до різновидів звільнення, передбачених кримінальним правом України, та різновиди звільнення, передбачені кримінальним правом деяких зарубіжних держав, що мають відмінний кримінально-правовий зміст від різновидів звільнення, передбачених кримінальним правом України.

У рамках зовнішнього міжсмісного порівняння будуть досліджені різновиди звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування, передбачені кримінальним правом держав світу, які належать до наступних правових систем:

1) романо-германське право (його називають ще континентальним), до якого сьогодні слід віднести право держав-республік колишнього Радянського Союзу, у тому числі України, Королівства Бельгія, Королівства Іспанія, Нідерландів, Республіки Польща, Федеративної Республіки Німеччина, Швейцарської Конфедерації, Турецької Республіки, Республіки Корея.

Близьким до романо-германського права є:

- скандинавське право у Королівстві Данія, Фінляндській Республіці, Королівстві Швеція;
- латиноамериканське право в Аргентинській Республіці та Республіці Нікарагуа і
- право Японії.

2) англо-американське право, або система «агального права» до якої належать Новий Південний Вельс (однин з найбільших штатів Австралії) та Тасманія (також штат Австралії, що розташований на однойменному острові);

3) релігійно-традиційні правові системи, що складаються серед іншого з далекосхідної системи права, що притаманна Китайській Народній Республіці;

4) змішані правові системи Ізраїлю, Республіки Індонезія, Демократичної Соціалістичної Республіки Шрі-Ланка, Федеративної Демократичної Республіки Ефіопія, Республіки Маврикія, Федеративної Республіки Сомалі, Об'єднаної Республіки Танзанія [15].

Оскільки застосування компаративістичного методу орієнтує на вирішення змістовних завдань, то таке пізнання має здійснюватися із дотриманням певних правил – за відповідною методикою.

В.О. Туляков виділяє три класичні етапи наукового дослідження з використанням порівняльно-правового методу:

1) етап визначення системи збору даних, на якому дослідник визначається з об'єктами та предметом, загальними методами, обсягом дослідження, поєднуючи як теоретичну валідність, так і репрезентативність матеріалу;

2) етап збору даних, під час якого найбільш часто використовується суто функціональний метод;

3) на остаточному етапі аналізу даних після висвітлення можливої відповіді на запитання, що поставлене, результати аналізуються під кутом зору правового концепту (гуманізація, призонізація), який відстоює автор, та робляться відповідні пропозиції законодавцю [19, 31].

Є.С. Назимко пропонує виділяти етапи використання компаративістичного методу пізнання:

- 1) діагностичне дослідження;
- 2) формулювання завдання;
- 3) побудова моделі;
- 4) проведення аналізу;
- 5) апробація результатів дослідження і вдосконалення моделі;
- 6) впровадження отриманих результатів [14, 90].

1) Діагностичний етап, що полягає у якісному аналізі проблеми з метою виявлення найбільш вагомих чинників, що впливають на необхідність проведення дослідження та розв'язання конкретного наукового завдання.

2) Формулювання наукового завдання, тобто визначення основних елементів проблеми, формулювання цілей, визначення мети та задач дослідження.

3) Далі варто розробити модель кримінально-правової регламентації досліджуваного правового явища на основі визначених початкових даних, встановленого змісту і форми початкової інформації, установлених взаємозв'язків між динамічними і статистичними структурними досліджуваними елементами.

4) Наступний етап полягає у розробленні концептуального рівня розв'язання проблеми та проведенні аналізу моделі кримінально-правової регламентації досліджуваного явища.

5) Апробація результатів дослідження й удосконалення моделі кримінально-правової регламентації досліджуваного явища. При цьому, Є.С. Назимко зазначає, що процес такої апробації є безперервним, може здійснюватися не лише після проведення аналізу розрахунків, а й під час складання самої моделі. Аналіз результатів апробації дозволяє виявити недоліки моделі і намітити шляхи її вдосконалення [14, 36].

6) Завершальним етапом компаративістського дослідження є впровадження отриманих результатів у чотири традиційні для науки кримінального права сфери – нормотворчу, правозастосовну, освітню та науково-дослідну.

Підтримуючи позицію Ю.О. Тихомирова, котрий виокремив важливі правила, якими доцільно користуватися при порівняльному дослідженні [18, 57-58], вважаємо за доцільне здійснювати порівняльно-правове дослідження звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування із врахуванням наступного:

1. Правильний вибір об'єктів порівняння – різновиди звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування. При виборі об'єктів порівняння, як уже зазначалось, слід враховувати, що правові явища вважаються порівнянними, якщо вони вирішують одні і ті ж або близькі за змістом завдання, ідентичні юридичні терміни можуть мати неоднакове значення у різних системах законодавства, і навпаки, різні терміни – однакове значення. Важливим є і коректна постановка цілей такого дослідження: запозичення позитивного іноземного досвіду задля вдосконалення правового регулювання відповідної сфери правовідносин.

2. Визначення країн правових систем, кримінальне законодавство яких буде порівнюватись.

3. Компаративістське дослідження варто розпо-

чати із підбору нормативно-правового матеріалу, що відноситься до теми дослідження. При цьому слід перевіряти чинність нормативно-правових актів, з якими доведеться працювати, у тому числі врахувати всі зміни та доповнення.

4. Одночасно із опрацюванням нормативно-правових актів варто здійснити пошук наукової літератури, правозастосовної практики, статистичного матеріалу, міжнародно-правових актів щодо звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування.

Подальша робота із зібраним матеріалом передбачає наступні кроки:

5. Розподіл зібраного матеріалу відповідно до різновидів звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування.

6. Правильне визначення ознак порівнюваних різновидів звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування.

7. Виявлення ступеня схожості та відмінностей різновидів звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування, які використовуються у порівнюваних правових системах.

8. Проведення порівняння різновидів звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування, що передбачені кримінальним правом деяких зарубіжних держав і подібні за своїм кримінально-правовим змістом до різновидів звільнення, передбачених кримінальним правом України.

9. Визначення основного кримінально-правового змісту різновидів звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування, відмінних від тих, що передбачені кримінальним правом України.

10. Якісна оцінка порівнюваних різновидів звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування з точки зору їх відповідності існуючим потребам практики та забезпеченості соціально-матеріальними засобами.

11. Визначення результатів порівняльно-правового дослідження різновидів звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування. Розробка рекомендацій, проєктів нормативно-правових актів з метою вдосконалення кримінально-правового регулювання звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування. При цьому варто уникати прямого запозичення регламентації того чи іншого різновиду звільнення, що не завжди адекватно може бути відображена в нашому законодавстві.

На підставі вищевказаної методики дослідження, не вдаючись до розкриття юридичної природи та основного кримінально-правового змісту тих різновидів звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування, що закріплені у розділі XV Загальної частини Кримінального кодексу України від 05.04.2001 р. (далі – КК України), видається за можливе провести їх зіставлення з відповідними різновидами звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування за кримінальним правом окремих зарубіжних держав. У результаті такого зіставлення можна виділити окрему групу останніх, які не передбачені кримінальним правом України. До таких різновидів

слід віднести, зокрема, переривання виконання покарання, тимчасове звільнення ув'язнених під гарантію, електронний нагляд, звільнення від покарання особи, яка важко постраждала внаслідок вчинення нею злочину та заміну неповнолітньому невідбутої частини покарання більш м'яким.

Окремі із вищезазначених різновидів закріплені у ст. 77 КК Нідерландів, згідно з якою в особливих випадках Міністр юстиції може видати наказати про переривання виконання ув'язнення неповнолітньої особи на строк не більше трьох місяців або про тимчасове звільнення особи, що відбуває ув'язнення в установі для неповнолітніх, під надані нею гарантії [3]. При цьому ми не можемо погодитись із позицією О.В. Дашенко, котра вказує, що останній із різновидів звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування, передбачений у КК Нідерландів, є своєрідним еквівалентом дострокового звільнення від покарання [11, 90]. На нашу думку, більше спільних рис з умовно-достроковим звільненням неповнолітніх від відбування покарання, передбаченим українським кримінальним правом, має інший різновид звільнення, закріплений у ч. 2 ст. 77j КК Нідерландів, – дострокове звільнення неповнолітніх під чесне слово з пробацією до двох років.

Специфічними є положення ПК Естонської республіки, в яких передбачено можливість заміни призначеного покарання у виді позбавлення волі на термін до шести місяців під електронний нагляд, що полягає в обмеженні на визначений судом термін свободи пересування або забороні на вживання наркотичних засобів або психотропних речовин або алкоголю. Контроль за дотриманням засудженою особою вищевказаних обмежень здійснюється за допомогою прикріпленого до тіла електронного пристрою, який дозволяє встановити місцезнаходження особи або факт вживання алкоголю чи наркотичних засобів чи психотропних речовин (ст.ст. 69-1, 75-1 ПК Естонської республіки) [6]. У випадку відмови засудженої особи від електронного нагляду або невиконання його умов призначене покарання у виді позбавлення волі звертається до виконання. У разі вчинення особою, до якої застосовано електронний нагляд, нового злочину покарання, призначене за новий злочин, збільшується на невідбуту частину покарання, призначеного за попереднім вироком, причому час, проведений під електронним наглядом, не зараховується як відбуте покарання.

Також у ст. 80 ПК Естонської республіки передбачено різновид звільнення, аналог якого відсутній в інших зарубіжних державах, а саме: суд може звільнити від покарання особу, яка в результаті вчинення злочину, за який передбачено покарання у виді тюремного ув'язнення на термін до п'яти років, сама важко постраждала.

Що стосується заміни неповнолітньому покарання більш м'яким, то такий різновид звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування передбачений у кримінальних кодексах Республіки Білорусь, Литовської Республіки, Республіки Казахстан, Республіки Таджикистан, Республіки Узбекистан та Королівства Іспанія. Варто зазначити, що у ч. 4 ст. 107 КК

України передбачено заборону застосування до неповнолітніх заміни невідбутої частини покарання більш м'яким покаранням.

У кримінальних кодексах Республіки Білорусь, Литовської Республіки, Республіки Таджикистан та Республіки Узбекистан заміна неповнолітнім покарання більш м'яким регламентована подібно до аналогічного загального різновиду звільнення від покарання та його відбування – заміни невідбутої частини покарання більш м'яким, передбаченого у ст. 82 КК України.

Зокрема, у ст. 120 КК Республіки Білорусь визначено передумови застосування такого різновиду до неповнолітніх: засудження до виправних робіт, обмеження волі або позбавлення волі особи за злочин, вчинений у віці до вісімнадцяти років. При цьому, за загальним правилом (ст. 91 КК Республіки Білорусь), передумовою заміни невідбутої частини покарання більш м'яким повнолітній особі може бути і засудження її до обмеження по військовій службі [7].

Дещо інша ситуація має місце у кримінальному праві Республіки Таджикистан. Так, згідно зі ст. 92 КК Республіки Таджикистан до неповнолітніх заміна невідбутої частини покарання більш м'яким застосовується у разі засудження до позбавлення волі або виправних робіт, а передумовою заміни невідбутої частини покарання більш м'яким повнолітній особі є її засудження лише до позбавлення волі (ст. 77 КК Республіки Таджикистан) [9].

У ст. 94 КК Литовської Республіки [4] та ст. 87 КК Республіки Казахстан [8] передумовою заміни невідбутої частини покарання більш м'яким є засудження особи лише до позбавлення волі за злочин, вчинений у віці до вісімнадцяти років. У ст. 90 КК Республіки Узбекистан передумовою є засудження до обмеження волі, позбавлення волі або виправних робіт особи, яка вчинила злочин у віці до вісімнадцяти років [10].

Матеріальна підстава заміни невідбутої частини покарання більш м'яким у ст. 120 КК Республіки Білорусь та ст. 92 КК Республіки Таджикистан визначена практично однаково – «якщо особа твердо стала на шлях виправлення, характеризується зразковою поведінкою і сумлінним ставленням до праці, навчання». При цьому, задля заміни невідбутої частини покарання більш м'яким повнолітній особі у кримінальному праві цих держав достатньо лише врахування судом поведінки засудженого, яка свідчить про те, що вона стала на шлях виправлення.

Матеріальна підстава у казахському кримінальному праві полягає у відсутності у засудженої особи злісних порушень встановленого порядку відбування покарання. При заміні покарання більш м'яким повнолітній особі нею має бути відшкодована завдана шкода.

У ч. 2 ст. 87 КК Республіки Казахстан передбачено також, що заміна невідбутої частини покарання більш м'яким може бути застосована і до осіб, яких засуджено за вчинення злочину в неповнолітньому віці у складі злочинної групи.

У литовському кримінальному праві матеріальною підставою заміни покарання більш м'яким є зразкова поведінка, сумлінне ставлення до навчання та відшкодування завданої шкоди або ж зобов'язання її відшкодувати.

Формальною підставою заміни невідбутої частини покарання більш м'яким є фактичне відбуття особою, що вчинила злочину у віці до вісімнадцяти років, певної частини строку призначеного їй основного покарання, котра залежить від тяжкості вчиненого злочину. Беручи до уваги той факт, що неповнолітні легше піддаються виховному впливу, обов'язкова частина покарання, яку вони повинні відбути, у ст. 120 КК Республіки Білорусь (1/4, 1/3, 1/2), ст. 92 КК Республіки Таджикистан (1/4, 1/3, 1/2) та ст. 90 КК Республіки Узбекистан (1/5, 1/4, 1/3) є значно меншою, ніж встановлена для дорослих у ст. 90 КК Республіки Білорусь (1/3, 1/2, 2/3), ст. 77 КК Республіки Таджикистан (1/3, 1/2, 2/3) та ст. 74 КК Республіки Узбекистан (1/4, 1/3, 1/2) відповідно.

Вказівка на межі більш м'якого покарання закріплена у ч. 3.1. ст. 107 КК Республіки Білорусь та ст. 92 КК Республіки Таджикистан: строк більш м'якого покарання не повинен перевищувати невідбуту частину покарання.

Окрім цього, у ч. 5 ст. 94 КК Литовської Республіки, ч. 6 ст. 92 КК Республіки Таджикистан та ч. 6 ст. 90 КК Республіки Узбекистан закріплено положення про призначення особі остаточного покарання, якщо під час відбування більш м'якого покарання нею було вчинено новий злочин.

Глава III КК Королівства Іспанія визначає порядок заміни покарання у виді позбавлення волі та можливість встановлення пробації. Згідно зі ст. 88 КК Королівства Іспанія [5] у разі вчинення нетяжкого злочину, відшкодування заподіяної шкоди та призначення судом покарання у виді тюремного ув'язнення, що не перевищує одного року, зі штрафом чи громадськими роботами, а також у випадках тюремного ув'язнення на строк, що не перевищує шести місяців, до початку їх виконання суд заслуховує позиції сторін кримінального провадження та може замінити вищевказані покарання на штраф із визначенням розміру та порядку його сплати, або громадські роботи, або щоденний нагляд. При цьому суд може також визначити одне або декілька обмежень чи обов'язків для засудженого, тривалість яких не може перевищувати строку замісного покарання. У випадку порушення умов відбування більш м'якого покарання, виконанню підлягає замінене покарання.

Беручи до уваги розглянуті вище положення ряду кримінальних кодексів іноземних держав, вважаємо за можливе закріплення даного різновиду звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування у кримінальному праві України. Принагідно зазначимо, що ст. 52 КК України 1960 р., котра регламентувала порядок заміни покарання більш м'яким, поширювала свою дію і на неповнолітніх. При цьому, враховуючи, що матеріальна підстава заміни невідбутої частини покарання більш м'яким дуже близька за змістом до матеріальної підстави застосування умовно-дострокового звільнення, пропонуємо більш

предметно визначити критерії їх розмежування на законодавчому рівні.

Включення до КК України положень про можливість заміни неповнолітнім покарання більш м'яким утворить для них новий, додатковий стимул довести своє виправлення шляхом сумлінної поведінки, ставлення до праці та (або) навчання в процесі відбуття призначених їм кримінальних покарань – особливо тих, що не пов'язані з ізоляцією неповнолітнього від суспільства [20, 98].

ВИСНОВКИ

1. Дослідження із застосування порівняльно-правового методу полягає у зіставленні подібних за призначенням, сутністю та ознаками об'єктів, явищ та процесів, задля виявлення спільного та відмінного між ними. Існують різні класифікації компаративістських досліджень відповідно до критеріїв їх застосування.

2. Компаративістське дослідження звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування варто проводити із використанням загально наукових доробків щодо використання порівняльно-правового методу.

3. Порівняльно-правове дослідження звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування, як і будь-яке інше, важливо проводити цілеспрямовано та послідовно – за відповідною методикою.

4. Результатом компаративістського дослідження є виявлення позитивного досвіду правового регулювання звільнення неповнолітніх від покарання та його відбування і за умови доцільності – його запозичення до національного законодавства.

Список використаних джерел

1. Руководящие принципы Организации Объединенных Наций для предупреждения преступности среди несовершеннолетних (Эр-Риядские руководящие принципы), приняты и провозглашены резолюцией 45/112 Генеральной Ассамблеи от 14.12.1990 г. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_861 (дата звернення: 21.08.2017).
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25-26. Ст. 131.
3. The Criminal Code of the Netherlands. Act of 03.03.1881. URL: http://www.ejtn.eu/PageFiles/6533/2014%20seminars/Omsenie/WetboekvanStrafrecht_ENG_PV.pdf (дата звернення: 21.08.2017).
4. The Criminal code of the Republic of Lithuania, approved by Law No VIII-1968 of 26.09.2000. URL: https://www.unodc.org/cld/document/ltu/2000/criminal_code_of_lithuania.html (дата звернення: 21.08.2017).
5. The Criminal Code of Spain, enacted by Organic Act 10/1995 of 23.11.1995. URL: <http://www.wipo.int/wipolex/en/details.jsp?id=15759> (дата звернення: 21.08.2017).
6. Пенитенциарный кодекс Эстонии от 06.06.2001 г. URL: [https://www.juristaitab.ee/sites/www.juristaitab.ee/files/elfinder/ru-](https://www.juristaitab.ee/sites/www.juristaitab.ee/files/elfinder/ru-seadused/%D0%9F%D0%95%D0%9D%D0%98%D0%A2%D0%95%D0%9D%D0%A6%D0%98%D0%90%D0%A0%D0%9D%D0%AB%D0%99%20%D0%9A%D0%9E%D0%94%D0%95%D0%9A%D0%A1_01.05.2015.pdf)

seadused/%D0%9F%D0%95%D0%9D%D0%98%D0%A2%D0%95%D0%9D%D0%A6%D0%98%D0%90%D0%A0%D0%9D%D0%AB%D0%99%20%D0%9A%D0%9E%D0%94%D0%95%D0%9A%D0%A1_01.05.2015.pdf

7. Уголовный кодекс Республики Беларусь № 275-3 от 09.07.1999 г. URL: http://etalonline.by/?type=text®num=НК9900275#load_text_none_1_ (дата звернення: 21.08.2017).
8. Уголовный кодекс Республики Казахстан № 226-V от 03.07.2014 г. URL: http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31575252#pos=0;0 (дата звернення: 21.08.2017).
9. Уголовный кодекс Республики Таджикистан № 574 от 21.05.1998 года. URL: http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30397325#pos=773;-160 (дата звернення: 21.08.2017).
10. Уголовный кодекс Республики Узбекистан № 2012-XII от 22.09.1994 г. URL: http://lex.uz/pages/GetAct.aspx?lact_id=111457 (дата звернення: 21.08.2017).
11. Дашенко О.В. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання неповнолітніх: дис. ... канд. юрид. наук. Запоріжжя, 2009. 203 с.
12. Марченко М.Н. Сравнительное правоведение. Общая часть. Учебник для юридических вузов. М.: Издательство «Зерцало», 2001. 560 с.
13. Назимко Є.С. Мета та методика компаративістського дослідження інституту покарання неповнолітніх у кримінальному праві України права. *Вісник Асоціації кримінального права України*, 2014. № 2(3). С. 88-99.
14. Назимко Є.С. Зарубіжний досвід кримінально-правової регламентації інституту покарання неповнолітніх: монографія / вступ. слово та заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О.М. Литвинов. Київ: КНТ, 2015. 368 с.
15. Правовые системы стран мира. Энциклопедический справочник. 3-е изд., перераб. и доп. Отв. ред. докт. юрид. наук, проф. А.Я. Сухарев. Москва: Издательство НОРМА, 2003.
16. Савченко А.В. Порівняльний аналіз кримінального законодавства України та федерального кримінального законодавства Сполучених Штатів Америки: дис. ... докт. юрид. наук. Київ, 2007. 616 с.
17. Саидов А.Х. Сравнительное правоведение (основные правовые системы современности): Учебник / под ред. В.А. Туманова. Москва: Юристъ, 2003. 448 с.
18. Тихомиров Ю.А. Курс сравнительного правоведения. Москва: Издательство НОРМА, 1996. 432 с.
19. Туляков В.О. Порівняльний метод у науці кримінального права. *Вісник Асоціації кримінального права України*, 2014. № 1(2). С. 29-40.
20. Хряпінський П.В. Гуманізація звільнення неповнолітніх від призначеного покарання та його відбування. *Вісник Академії адвокатури України*, 2009. № 1 (14). С. 94-101.